

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ, АРХЕОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ**

**НАУКОВА СПАДЩИНА І. КРИП`ЯКЕВИЧА ЯК ДЖЕРЕЛО ДО
ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 2 курсу 07-241М групи
Спеціальності 014 Середня освіта
Спеціалізації 014.03 Історія
Освітньо-професійної
програми Середня освіта (історія)
Мануйлова Каріна Ігорівна

Керівниця: к.і.н., доцентка
Михайленко Г.М.

Рецензентка: вчителька історії Херсонського
ліцею Херсонської обласної ради
Стельмах А.К.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Історіографія та джерельна база дослідження	6
РОЗДІЛ 2. Наукова біографія І. Крип`якевича	13
2.1. Становлення особистості майбутнього вченого	13
2.2. Наукове життя визнаного науковця	18
РОЗДІЛ 3. Дослідження І. Крип`якевичем української історії	27
3.1. Методологічний базис наукових студій історика	33
3.2. Проблеми історії України в науковому доробку вченого.....	39
РОЗДІЛ 4. Життєвий шлях та творча спадщина І. Крип`якевича у шкільному курсі історії	38
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44
ДОДАТКИ	
Додаток А. Кодекс академічної доброчесності здобувача освіти ХДУ.....	50

ВСТУП

Історіографічні розвідки на сучасному етапі розвитку української історичної науки продовжують привертати увагу як знаних науковців, так і істориків-початківців. Протягом тридцяти років існування незалежної України відбувається безперервний процес не лише пошуку нових фактів, що презентують невідомі сторінки української історії, а перегляд творчої спадщини корифеїв вітчизняної науки.

На сьогоднішній день маємо змогу по-новому оцінити етапи інтелектуального становлення, умови професійної діяльності, значення наукового доробку українських істориків ХХ ст. Ґрунтовність історичних розвідок знаних істориків зберігає значимість їх робіт для вивчення минулого нашої держави. Ці окреслені моменти зумовлюють **актуальність** обраної теми кваліфікаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема кваліфікаційної роботи зумовлена ініціативною темою кафедри історії, археології та методики викладання, яка включає історіографічний аспект студій з історії України («Регіональна історія України: історіографія, методологія та джерельна база»). Відтворення невідомих фактів з історії України на регіональному рівні передбачає й дослідження історіографії з тематики, що обирається здобувачем, що і представлено у даній кваліфікаційній роботі.

Метою проведеного дослідження є відтворення життєвого шляху та творчого доробку І. Крип'якевича у шкільному курсі історії.

Для досягнення поставленої мети кваліфікаційної роботи необхідно вирішити такі **завдання**:

- розглянути стан історіографії теми та джерельну базу дослідження;
- охарактеризувати основні умови інтелектуального формування майбутнього історика;

- визначити ключові факти розвитку професійної діяльності та наукових уподобань І. Крип`якевича;
- визначити методологічний інструментарій, на якому базувався науковець у ході провадження історичних студій;
- встановити, які проблеми з історії України отримали найбільш широке висвітлення у творчому доробку дослідника;
- визначити можливості представлення теми у шкільному курсі історії.

Об’єкт дослідження кваліфікаційної роботи – розвиток української історіографії у ХХ ст.

Предмет дослідження кваліфікаційної роботи – життєвий шлях та наукова діяльність І. Крип`якевича.

Територіальні межі кваліфікаційної роботи визначаються межами етнічних українських земель, що наприкінці ХІХ ст. входили до складу Австро-Угорщини, та межами українських земель у складі СРСР.

Хронологічні межі роботи насамперед визначаються роками життя українського історика І. Крип`якевича, а саме: 1886–1967. Верхня межа відтермінується до сьогодення, адже робота передбачає аналіз можливостей представлення теми у сучасному шкільному курсі історії.

Методологічною основою кваліфікаційної роботи у першу чергу слід вважати загальні принципи наукового пізнання. Насамперед, слід відмітити принцип історизму, на якому базувалася робота. Він надає можливість розглянути життєвий шлях І. Крип`якевича через конкретні соціально-культурні та політичні обставини. Методи узагальнення та порівняння, систематизації застосовувалися для оцінювання еволюції творчої спадщини науковця, визначення ключових ідей, що пронизували його роботи. Визначити та проаналізувати ключові етапи життєвого шляху історика надав можливість метод періодизації. Історіографічна тема кваліфікаційної роботи дозволила спиратися під час проведення дослідження й на міжпредметні зв’язки та методи суспільствознавчих наук, таких як політологія, історія

міжнародних відносин.

Наукова новизна результатів проведеного дослідження у першу чергу полягає в тому, що у роботі показано перспективу застосування даної теми під час викладання курсу історії в закладах загальної середньої освіти.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали кваліфікаційної роботи можуть бути використані при підготовці окреслених у дослідженні тем шкільного курсу історії України в 7–8 та 10–11 класах та семінарських занять у закладах вищої освіти з курсів «Історія України», «Історія історичної науки», «Біографічний підхід в історичних дослідженнях».

Апробація результатів роботи. Результати дослідження апробовані під час участі у V Усеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми історії та археології: регіональний та глобальний вимір» (20 травня 2021 р., Херсонський державний університет).

Публікації. За темою кваліфікаційна роботи було опубліковано наукову статтю «Джерелознавчі студії І. Крип'якевича» у збірнику «Актуальні проблеми історії та археології: регіональний та глобальний вимір: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / Редкол.: к.і.н., доц. Н.М. Кузовова (відп. Ред.) та ін. Херсон: Вид-во ХДУ, 2021. 100 с.».

РОЗДІЛ І

ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

Історіографічний аналіз наявної наукової літератури надає нам підстави виділити декілька головних періодів, які пов'язані між собою загальними тенденціями розвитку української історичної науки.

Перший, дорадянський, етап (Західна Україна) охоплює 1908–1939 рр., збігається із науковою роботою науковця до початку періоду радянізації території Західної України у 1939 р.

Другий, охоплює 1940-1990-ті рр. Оскільки за хронологічними рамками це достатньо великий період його творчості і складається із суперечливих соціально-економічних і політичних процесів, еволюцію його наукової спадщини слід поділити на окремі підперіоди:

1. 1940-і – перша половина 1950-х рр. – етап абсолютної заідеологізованості радянською історіографією, який можна охарактеризувати продовженням засудження школи М. Грушевського і переслідуваннями його учнями, включаючи і І. Крип'якевича;

2. Друга половина 1950-х – 1960-ті рр. – період «відлиги», що призвело до часткового визнання окремих заслуг науковця радянськими істориками;

3. Кінець 1960 – середина 1980-х рр. – можна охарактеризувати як період ідеологічної боротьби між радянськими та закордонними істориками, посиленням диктату партії щодо історичних досліджень, а також замовчуванням робіт І. Крип'якевича;

4. Друга половина 1980 – початок 1990-х рр. – етап який охопив спроби радянських істориків переосмислити історичні події епохи тоталітаризму. Позитивні зміни в розвитку суспільства були здійснені в межах радянської концепції демократичного соціалізму і певним чином модернізувати комуністичну ідеологію, але це не дозволило дійти до новітніх результатів у переоцінках історичного минулого. Зокрема, за умов здійсненої

в СРСР демократизації і гласності змогли відновитись старі видання, а також перевидання робіт І. Крип'якевича, у преамбулах яких закладались модерні підходи до оцінки життєвого і наукового доробку історика.

Третій, етап сучасності, значний період в дослідженнях проблеми було розпочато із проголошенням Україною незалежності 1991 р. Він знаменувався розгорнутою діяльністю разом із створенням більш сприятливих умов для переосмислення минулого українських земель та із поверненням наукової спадщини І. Крип'якевича.

Аналіз наукових праць вченого розпочався ще за його життя. Початковими дослідженнями наукової роботи історика були рецензії на його праці. Увагу наукової громадськості привернула збірка матеріалів «Матеріали до історії української козаччини» (1908 р.), яка була надрукована у 8 томі «Джерела до історії України-Руси». Рецензії було оприлюднено як у львівських, так і в Наддніпрянських виданнях. Особливий резонанс викликала робота дослідника, яка дозволяла переглянути усталені погляди на історію Війська Запорозького. Наприклад, В. Доманицький вважав його працю епохальним явищем у вітчизняній історичній науці [17].

Перший історіографічний опис наукових робіт вченого та певні його біографічні нариси було оприлюднено у статті щодо його обрання дійсним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка (НТШ) [57, с. 27].

Також, його наукові доробки були позитивно оцінені у діаспорному просторі. Наприклад, Д. Дорошенко у власному «Огляді української історіографії» виданої у 1923 р. відзначав, що І. Крип'якевич на рівні із С. Томашівським, «встигли придбати собі дуже поважне ім'я в українській історіографії» [18] і окремо звертався до висвітлення теми козаччини у працях І. Крип'якевича [19].

Цілий ряд позитивних рецензій був надрукований після публікації монографії вченого «Зв'язки Західної України з Росією до середини XVII ст.» [28, с. 205].

Рецензії продовжували публікуватися і після друку його дослідження «Богдан Хмельницький» 1954 р. присвячене урочистостям із нагоди 300 річного воз'єднання України та Росії [6, с. 155]. Монографія одноголосно була визнана найвизначнішим внеском в розвиток радянської історичної науки. В цілому, саме у 1950-х рр. сформувався образ І. Крип'якевича як радянського історика.

Більшість рецензентів наголошували на багатстві джерельної бази досліджень, у використанні невідомих матеріалів. Радянські історики вважали, що науковцю вдалося позбутись буржуазних помилок в історії і написати абсолютну нову роботу з позицій марксистсько-ленінської ідеології. Його роботи були високо оцінені і за кордоном. Так, наприклад, польський історик З. Вуйцик, наголошував, що його роботи змогли стати взірцевими історичними працями, але, водночас, були висловлені і критичні зауваження. З. Вуйцик вважав, що український вчений не скористався інструкціями стосовно публікації історичних джерел XVI – XIX ст., а також не враховані зміни у структурі зарубіжної архівної системи. Відсутність повних персональних, географічних та фактологічних пояснень тільки ускладнювали використання документів нефахівцями [28, с. 209].

У 1963 р. вийшла друком рецензія на працю І. Крип'якевича «Джерела з історії Галичини». Не дивлячись на певні зауваження відносно структури роботи, датувань документів, в цілому була відзначена вдала класифікація джерельної бази, яка полегшувала їх практичне використання [28, с. 210].

Загалом, 1960-ті рр. займали особливе місце у творчості науковця. Зазнали змін його стереотипне сприйняття історика як дослідника доби Б. Хмельницького, розпочато висвітлення окремих аспектів його діяльності в сфері джерелознавства, архівознавства, спеціальних історичних дисциплін, в першу чергу в статтях, які присвячувались ювілейним датам науковця. Так, наприклад, до 80 річного ювілею І. Крип'якевича були надруковані біографічні відомості про нього О. Огоновським та М. Івасютою [28, с. 210].

Після обрання І. Крип'якевича академіком був надрукований «Короткий бібліографічний покажчик» О. Козликом, який містив розділ про його головні віхи життя разом із бібліографією головних наукових праць історика. Враховуючи цензуру не були показані його посібники з історії України. Тільки в 1966 р. О. Козлик випустив доповнений бібліографічний покажчик, в якому містились численні рецензії і газетні публікації вченого у розділі «Видавнича діяльність І. П. Крип'якевича» [29]. Основним джерелом для цього опису послугувала особиста картотека І. Крип'якевича, але не були показані його роботи останнього року життя. Окрім цього, за ідеологічними міркуваннями були випущені певні роботи періоду Другої Світової Війни, діаспорні публікації, які не вписувалися до канонів радянської історіографії.

У радянських енциклопедичних публікаціях містилась інформація про те, що І. Крип'якевич дорадянського етапу знаходився під значним впливом М. Грушевського, а сам науковець визначався саме як дослідник історії Хмельниччини. На противагу радянським, діаспорні історики відзначали його як історика більш широкого спектру [61].

Внеском у розвиток бібліографії стала надрукована стаття Л. Винара, яка доповнена додатком біобібліографічних робіт науковця [4]. Окрім цієї публікації Любомир Ви нар ще неодноразово звертався до постаті І. Крип'якевича у своїх нарисах [3; 5]

Епоха «застою» відзначена забуттям історика в радянській історіографії. Виняток може становити тільки стаття С. Трусевича 1976 р. на матеріалах розширеного засідання Вченої Ради Львівського Інституту суспільних наук АН УРСР з нагоди 90 річного ювілею І. Крип'якевича [69].

Проте цікавість до життя і творчості І. Крип'якевича не згасла за кордоном. Була опублікована робота О. Прицака, де була висвітлена творча робота ученого в НТШ та здійснена спроба систематизації його спадщини за головними напрямками його роботи [62].

Переломними роками в дослідженнях його життя та творчості стали 1990-ті рр. Зросла увага до його постаті за умов розбудови незалежної

держави, що зумовило публікацію великої кількості досліджень, серед яких була присутня і нова оцінка його спадку. Розпочався період перевидання його публікацій, навіть ті, які не змогли побачити світ за його життя.

Більшість перевидань публікацій І. Крип'якевича супроводжувалась преамбулами, написаними його учнями. Звертає на себе увагу фундаментальна робота Я. Дашкевича до роботи І. Крип'якевича «Історія України». Я. Дашкевичу, також, належить вступ до перевидання «Історія українського війська» 1994 р. [12,13, 14; 15].

З метою уточнення біографічних даних українського історика побачила світ низка праць, присвячених річницям з дня народження І. Крип'якевича [6; 9, 10]. Стало помітним бажання надати його творчості об'єктивного характеру. Розширюються відомості про його наукову та організаційну діяльність, надається оцінка його внеску у розвиток джерелознавства і спеціальних історичних дисциплін [8; 34].

Важливою подією в розробках досліджень про І. Крип'якевича належить ґрунтовному виданню «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність» 2001 р. у якому вдалося на базі багатьох джерел відтворити творчи портрет І. Крип'якевича як видатного історика, громадського діяча і сім'янина. Варто також відзначити, що видання вирізняється від інших більш фаховим і виваженим підходом до аналізу І. Крип'якевича як науковця і організатора наукового життя, його ролі в еволюції спеціальних історичних дисциплін та джерелознавства [28, с. 213].

Щодо археографічної діяльності І. Крип'якевича слід виокремити публікації в галузі практичного та теоретичного джерелознавства [26] та розширення бібліографії науковця [1; 7]. Він посідає чільне місце серед українських істориків, що презентується 2004 р. у монографії Я. Калакури «Українська історіографія» [32].

У 2005 р. вийшла друком окрема праця про історика «І. Крип'якевич. До 120-річчя з дня народження», автором якої став В. Грабовецький [10].

У роботі міститься широка інформація про життя і творчість І. Крип'якевича, а також багато матеріалів з його домашнього архіву стосовно 1950-1960 рр.

Результатом багаторічної праці стала робота про І. Крип'якевича Я. Федорчука, який у 2005 р. зміг зробити опис його численного архіву, що розкрило перспективи подальших досліджень багатовекторної діяльності вченого [70].

Протягом другого десятиліття ХХІ ст. увага до творчого доробку І. Крип'якевича не згасала. Зокрема, свідченням цього є низка публікацій про наукові студії історика, автором яких є Т. Литвин [58; 59; 60]

Окрім відзначених робіт, які безпосередньо розкривають життя і творчість І. Крип'якевича, велике інформативне значення для реконструкції його інтелектуальної творчості, а також життєвої атмосфери та умов розвитку історичної науки досліджуваного періоду мають праці В. Дорошенко, В. Колесника, О. Рафальського, Р. Кучера, К. Ланьківського, О. Рубльовата, Ю. Черченка, А. Санцевича, П. Хобзея та інших.

В цілому, можна відзначити, що незважаючи на достатню репрезентативність історіографічної бази відносно особистості І. Крип'якевича слід і надалі розвивати і доповнювати дослідження в даному напрямі.

Основою джерельної бази дослідження стали опубліковані джерела.

Відносно предмета дослідження роботи ми можемо запропонувати таку класифікацію використаних джерел: 1) історіографічні і історичні праці І. Крип'якевича, що є загальними джерелами для аналізу його історіографічних поглядів та концепцій; 2) документальні джерела офіційного характеру, які можуть надати специфічні уявлення про педагогічну, наукову, організаційну діяльність історика (повідомлення, протоколи, звіти освітніх, громадських та культурних установ); 3) особисте листування І. Крип'якевича – приватне (із родиною, друзями, вченими, учнями та вчителями М. Грушевським, Ф. Шевченком, С. Томашівським, І. Кривецьким О. Оглобліним, та іншими) та офіційне (із редакціями,

архівами, науковими центрами і освітніми закладами); 4) мемуарна спадщина – цінне джерело відносно психологічних характеристик І. Крип'якевича та його оточення, враховуючи мемуари самого науковця.

Головною групою джерел нашого дослідження стала група історичних робіт самого І. Крип'якевича, які за походженням, жанром та призначенням слід умовно розподілити на такі підвиди: 1) роботи, що висвітлювали загальний розвиток вітчизняної історичної науки та її окремі етапи (синтетичні, узагальнюючі дослідження); 2) синтетичні та узагальнюючі розвідки із історії України та всесвітньої історії; 3) біобібліографічні студії щодо окремих історичних постатей та науковців; 4) дослідження, в яких характеризуються роботи західноєвропейських мемуаристів, які охоплювали тематику з історії України; 5) роботи, що висвітлювали творчість вітчизняних наукових установ; 6) джерелознавчі дослідження документальної і мемуарної спадщини української історії; 7) роботи в сфері спеціально-історичних студій; 8) праці із проблем історіографії; 9) роботи, які присвячувались окремим проблемам вітчизняної історії.

РОЗДІЛ 2

НАУКОВА БІОГРАФІЯ І. КРИП'ЯКЕВИЧА

2.1. Становлення особистості майбутнього вченого

Один із видатних істориків України І. Крип'якевича походив з роду холмських уніатських священиків. Він народився 25 червня 1886 р. у Львові в родині вченого-теолога, автора багатьох церковних робіт, Петра Франца Крип'якевича та Олени Заткалик-Крип'якевич, яка теж була за походженням з родини священиків. Перші дитячі спогади власно самого І. Крип'якевича були тісно пов'язані з життям Львова [27, с. 486]. Згодом, він разом із родиною переїхав жити до с. Великі Гнилиці, яке розташовувалось на айстро-російському кордоні. Там він близько познайомився із українським побутом і мовою. Початкову освіту він здобув від батьків, а також від вчителів місцевої школи [54, с. 145]. Батько дуже сильно обіймався духовним розвитком І. Крип'якевича і вже у ранньому віці познайомив його із Священним Письмом.

У 1895 р. родина повернулася до Львова, оскільки батько отримав нову посаду – вчителя катехізису 4 гімназії, в якій навчався і сам майбутній науковець. Саме в ній почав формуватись і його власний світогляд. В навчальному закладі розповсюджувались українська література, діяв україномовний гурток, організовувались Шевченківські читання. Сам І. Крип'якевич для наукового гуртка підготував реферат на тему: «Слово о полку Ігоревім» [27, с. 489]. Власне під впливом навчання у гімназії у І. Крип'якевича визрів намір перетворитись на історика України. З роками це бажання тільки стверджувалось, оскільки це був і прояв зневажливого ставлення польського викладача до історії України [54, с. 144]. Тому прагнення стати корисним своїй батьківщині остаточно утвердило життєву позицію І. Крип'якевича.

Розвиваючи власне бажання юний І. Крип'якевич звернувся за допомогою до М. Грушевського. Вже визнаний і поважний історик досить

доброзичливо поставився до майбутнього науковця. Зміг надати йому корисні поради, рекомендував вивчити окремі українські та закордонні історичні дослідження, відзначив малодосліджені XVIII і XIX ст. [27, с. 487].

Остаточно, під впливом гімназійного оточення і порад М. Грушевського в останні навчальні роки у І. Крип'якевича формуються головні наукові зацікавленості – етнографія, історія української культури, археологія, джерелознавство, спеціальні історичні дисципліни, краєзнавство. Водночас визначився і головний історичний напрям його майбутньої творчості – епоха козаччини, перш за все період Хмельниччини, яка була однією із найяскравіших сторінок історії України.

Вже влітку 1904 р. І. Крип'якевич відвідує підготовчі курси до вступу в університет де працювали такі видатні українські вчені як М. Грушевський, І. Франко, Ф. Вовк, І. Раковський, С. Рудницький та інші [24, с. 629].

У 1904 р. І. Крип'якевич успішно вступив на філософський факультет Львівського університету, в якому курс української історії викладав професор М. Грушевський, який і став науковим керівником майбутнього історика.

М. Грушевський уважно ставився до своїх студентів і ділився із ними власними знаннями та досвідом, також долучав їх до видавничої діяльності, коректорської, рецензійної роботи, надаючи місце у друкованому виданні «Записки НТШ». З того періоду залишились в наявності листи М. Грушевського до І. Крип'якевича де він пропонував обговорити деякі питання відносно статей, які готувалися до друку, доручав своєму студенту підготовку рефератів, рецензій та покажчиків, а також виконував корегування однієї з частин «Історії України-Руси» [55, с. 25-26]. Листування навколо подібних питань продовжувалося і в подальшому.

Під час навчання на першому курсі університету І. Крип'якевич досліджував рукописні джерела в архівосховищах Львова, на базі яких була опублікована робота «Львівська Русь в першій половині XVI віку» [50], яку М. Грушевський оцінив достатньо високо [27, с. 497]. В цілому упродовж

1905 р. І. Крип'якевич зміг опублікувати більше 10 друкованих праць і рецензій. Досить плідна діяльність юного науковця були викликана, в першу чергу, наявною і активно діючою історичною школою професора М. Грушевського, який зміг об'єднати навколо себе талановиту молодь.

Сама атмосфера в університеті спонукала студентів до творчого, самостійного самоствердження і формування власного наукового світогляду. Сам М. Грушевський ніколи не наполягав на вивченні студентами певної доктрини навчання, а навпаки, виховував самосвідомість, творчий, самостійний, креативний підходи до різних історичних подій та явищ [54, с. 149]. Під час навчання І. Крип'якевича в університеті припала чергова хвиля боротьби за університет. На той час він був писарем комісії студентської молоді, яка займалась організацією боротьби за національний університет. У 1906 р. його заарештували на три тижні за участь у студентській демонстрації, яка закликала до організації українського університету.

Також, І. Крип'якевич був активним учасником Академічної громади, що перебувала у центрі студентського життя. Саме в ній вчений був бібліотекарем, а також друкував власні статті у друкованому виданні громади «Молода Україна».

З 1907 р. І. Крип'якевич розпочав плідно співпрацювати із «Просвітою», коли надрукував свої статті «Із великих днів», «Б. Хмельницький в Галичині». Така діяльність продовжувалась декілька років, слід згадати, що ще в 1909 р. друкував статті у друкованих виданнях «Письма з Просвіти», «Календарях Просвіти» [33, с. 137].

Одночасно з цим І. Крип'якевич активно досліджував історію козацтва, тому у 1906-1907 рр. взяв участь в археографічній експедиції за підтримки НТШ, в якій працював у рукописних відділах бібліотеки Чарторийських та у Ягелонському університеті. Пізніше були знайдені факти його публікацій у «Джерелах до історії України-Руси» [35].

У 1909 р. І. Крип'якевич успішно завершив Львівський університет і в подальшому працював вчителем гімназії у Рогатині. Власним педагогічним

досвідом поділився в таких статтях «Вражіння з Рогатинської гімназії», «З життя приватної гімназії» [27, с. 497].

Згодом, у 1910 р. дослідник за підтримки НТШ почав збирати документи початкового періоду козаччини та Хмельниччини у архівах Варшави, Красінських, Замойських, Пшездецьких [20, с. 315-317]. Серед цінних парерів варто відзначити знайдені ним оригінали документів Хмельницького, Виговського, Дорошенка, листи старшини про повстання 1648 р. на базі яких І. Крип'якевич підготував декілька публікацій [26]. Про власні знахідки і подорожі він інформував М. Грушевського.

У грудні 1910 р. І. Крип'якевич здійснив подорож до Москви. Мета відрядження – виявлення архівних матеріалів про взаємовідносини українського гетьманського уряду Б. Хмельницького із Московським царством. Вчений зміг попрацювати в архіві Міністерства закордонних справ та Міністерства юстиції.

У листопаді 1911 р. І. Крип'якевич успішно захистив докторську дисертацію на тему: «Козаччина і Баторієві вольності», за яку йому було присуджено науковий ступінь доктора філософії. В цьому ж році його обрали дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка і він став бібліотекарем НТШ. На сторінках «Записок НТШ» були надруковані його численні роботи, рецензії, огляди [22, с. 312].

1912 р. І. Крип'якевич працював викладачем у філії Академічної гімназії у Львові. Частину часу він працював за сумісництвом у гімназії сестер-василіанок і вчительській жіночій семінарії Українського педагогічного товариства. У 1912 р. він став одним із фундаторів приватної школи ім. короля Данила.

У перші роки педагогічної кар'єри був обраний членом Українського педагогічного товариства і активно пропагував ідеї шкільної реформи. Він систематично друкував статті з педагогічної майстерності «Про викладання історії України», «Школа ім. короля Данила», «Бібліотеки українського педагогічного товариства» [27, с. 499].

Під час викладацької діяльності він активно спілкувався із відомими українськими науковцями І. Франком, М. Грушевським, В. Гнатюком, М. Коцюбинським [23, с. 45]. В цьому році він зустрівся із вчителькою Марією Сидорович, з якою одружився у 1913 р. У шлюбному житті він був дуже щасливий і мав 2 синів – Романа та Богдана.

Науковець активно приймав участь у публіцистичній діяльності. У львівському виданні «Ділі» він опублікував власні статті, рецензії, огляди, огляди з історії козаччини, педагогічної майстерності, історії культури, етнографії [23, с. 46-47].

Протягом 1911-1914 рр. І. Крип'якевич був редактором журналу «Дзвінок», в якому друкував власні історичні оповідання для дітей. З 1913 до 1914 рр. працював головним редактором популярного у Галичині видання «Ілюстрована Україна». У 1913 р. він спробував відкрити і власне видавництво і видавав невеликі видання, з яких вийшло лише 8 номерів. З метою впровадження подальшої наукової діяльності він від міністерства освіти Австрії отримав стипендію для відрядження за кордон, але через початок Першої Світової війни не зміг цим скористатись [24, с. 630]. З самого початку військових дій Галичина перетворилась на головну арену військових дій, а внаслідок наступальної операції російських військ Галичина була окупована. Протягом 1914–1915 рр. І. Крип'якевич продовжував збирати документи з метою їх подальшого видання, а також, готував матеріали для видання підручників з історії України [13, с. 17].

Із серпня 1915 р. він зміг очолити Бюро культурної взаємодопомоги, яке займалось налагодженням культурної співпраці на території Волині та Холмщині. Про історії цих українських територій він опублікував ряд статей в «Ділі», «Українському слові», «Віснику Союзу Визволення України».

2.2. Наукове життя визнаного науковця

Після хвилі революційних подій 1917 р. І. Крип'якевич схвально оцінив проголошення незалежності УНР та аналізував причини невдоволеності населенням політикою Центральної Ради. Пізніше він схвально сприйняв новостворену Українську державу П. Скоропадського [16, с. 9].

Восени 1918 р. він почав працювати на посаді доцента у Кам'янець-Подільському університеті. Проте подальші військові дії та його хвороба стали на заваді цієї діяльності.

Після проголошення незалежності Західно-української Народної Республіки увійшов до складу колегії референтів, але не погоджувався із політикою Є. Петрушевича [27, с. 500].

Однією із найважливіших справ І. Крип'якевича була участь у створенні Українського Таємного Університету за підтримки НТШ, що стало відповіддю на посилення політики полонізації у регіоні протягом 1920-х рр. Разом із провідними вченими Галичини він був основоположником нелегальних університетських курсів з осені 1920 р., а з вересня 1921 р. вони були реформовані в Український Таємничий Університет. Він займав посаду секретаря Сенату та вів університетську хронічку. На філософському факультеті викладав курси української історіографії, історії української держави XVII-XVIII ст., які були опубліковані у 1922 р. [34, с. 307]. В цьому ж університеті він викладав методологію наукових досліджень, семінари з курсу проводив у власному будинку. З 1923 р. випустив декілька номерів студентського журналу «Історичний вісник».

Протягом міжвоєнного періоду продовжував публікуватись в українських часописах «Українське слово», «Новий час», «Стара Україна» та інших.

Протягом 1921-1922 рр. працював в крайовому комітеті опіки на військовими могилами. Протягом 1923-1925 рр. взяв участь в діяльності історико-туристичного товариства «Плай», яке організовувало екскурсії по

історичним місцевостям Львова і Галичини, одночасно став упорядником і редактором журналу «Туристика і краєзнавство».

У 1920-х рр. він вже досяг авторитетності у написанні курсів з історії України [56, с. 5-6]. Протягом міжвоєнного періоду тематика його курсів значно розширилась, але, водночас, козаччина, Хмельниччина залишились його головними рубриками. Здебільшого, більшість його наукового спадку друкувалась на сторінках «Записок НТШ» [31, с. 25; 62, с. 86].

У 1926 р. його обрали дійсним членом Комісії Історії Книги при Українському Науковому Інституті Книгознавства у Києві, а вже у 1928 р. став дійсним членом Археографічної комісії ВУАН. Головна причина у замученості західноукраїнських науковців до діяльності в Археографічній комісії стала неможливість українських вчених за часів радянського панування мати доступ до закордонних архівосховищ [63, с. 25].

З 1927 р. І. Крип'якевич був співробітником Комісії для складання біобібліографічного покажчика видатних діячів України. Він займався редагуванням біографій діячів з Галичини, Холмщини, Підляшшя, Західної України, Полісся і Буковини [67, с. 75].

У 1928 р. поновилося листування І. Крип'якевича із М. Грушевським, стосунки з яким зіпсувалися ще у 1913 р. і разом вони були залучені до археографічної діяльності [55, с. 37].

За причини протесту І. Крип'якевича відносно відкритого шовінізму у школах Галичини його перевели працювати до м. Вонгровці. За допомогою підтримки з боку М. Грушевського І. Крип'якевича затвердили дійсним членом Історичного відділу Науково-дослідної кафедри історії України [66].

У квітні 1929 р. здійснилась перша подорож І. Крип'якевича до Радянської України. Це дало йому змогу ближче познайомитися з її науковою атмосферою. І. Крип'якевич відвідав Академію наук та ознайомився з особливостями діяльності її історичної секції та прочитав лекцію про державність Б. Хмельницького. Зміг встановити тісні

взаємовідносини із провідними лекторами та науковцями Східної України. Зміг також відвідати Харківський інститут географії та картографії [65, с. 33].

І. Крип'якевич взяв участь у підготовці збірки «Західна Україна», але робота невдовзі завершилась за причин ідеологічних перетворень в Радянській Україні. В процесі плідної праці вчений підготував працю «Полуднева Україна», але надрукована була вже у 1993 р. [48].

Після звільнення працівників ВУАН у 1931 р. на адресу І. Крип'якевича пролунали звинувачення у фашизмі та шпигунстві. У квітні 1932 р. його виключили зі складу Комісії Західної України і звинуватили в тому, що ідеологія його робіт не збігається із офіційно-визнаною [25, с. 18].

Після повернення до Львова з 1934 по 1939 рр. він працював у польських гімназіях, де викладав історію України [30, с. 270].

Протягом 1930-х рр. власні наукові розвідки науковець публікував на сторінках часописів «Українська школа», «Українська книга», «Рідна мова», «Сьогочасне і минуле» та інших.

Був редактором і головним автором науково-популярних видань з історії України, які друкувались у видавництві Івана Тиктора. Із січня 1938 р. випускалась зошитами «Всесвітня історія» під авторством І. Крип'якевича [51]. Вже із січня 1935 р. був запрошений редактором до складу Редколегії науково-літературного місячника «Наша Культура» [27, с. 508]. А трохи пізніше, з 1936 р., І. Крип'якевич спробував себе як автор белетристичних творів на історичну тематику. Слід зауважити, що свої белетристичні романи він публікував під псевдонімами, що пояснювалося його критичністю до власної роботи. Сам обрав собі псевдоніми «Петренко» та «Горишівський» [3, с. 77].

Після включення західноукраїнських земель до складу СРСР у 1939 р. І. Крип'якевича визнали авторитетним істориком і призначили в.о. професором, завідувачем кафедри історії України Львівського університету. Також науковець був обраний депутатом Народних Зборів Західної України,

які 28 жовтня 1939 р. ухвалили рішення про приєднання Західної України з Радянською.

У листопаді 1939 р. прийнято рішення про підпорядкування західноукраїнських наукових установ із відповідними структурами Академії Наук УРСР [30, с. 272].

У 1940 р. І. Крип'якевич був призначений завідувачем відділу Інституту історії України АН УРСР у Львові, а вже у 1941 р. Вища Атестаційна Колегія Всесоюзного комітету у справах вищої школи, високо оцінивши заслуги науковця перед історичною наукою, без захисту дисертації визнала його професором.

Після окупації Львова німецькими військами 30 червня 1941 р. Українські Національні Збори за підтримки ОУН (б) проголосили відновлення української державності. І. Крип'якевичу було запропоновано очолити народний відділ освіти у складі Українського державного правління, але він відмовився [64, с. 111].

У період окупації України науковець працював редактором наукових видань у Львові. Він бажав поєднати зусилля історичної науки Східної України із західноукраїнськими розробками, цікавився політичним і культурним життям на окупованих землях, організував декілька обмінів культурною інформацією, налагодив особисті контакти із науковим середовищем [61, с. 1190]. І. Крип'якевич зміг самостійно розробити план повоєнної відбудови архітектурного обличчя України, планував видавництво історичних джерел і карт, впорядковував бібліографічні відомості з історії України. В його подальших намірах центральне місце продовжували обіймати періоди козаччини та публікація листів Б. Хмельницького. У воєнні роки І. Крип'якевич готував до публікації власні лекції з історії України та намагався видати ґрунтовну працю з історії України. Вона була видана, але вже за кордоном у 1949 р., і тільки у 1990 р. її надрукували в Україні у видавництві «Світ» [21, с. 401].

У повоєнні роки І. Крип'якевич боявся репресій, про що може свідчити його підготовка до еміграції, але його творча діяльність відновила без особливих ускладнень. Після визволення Львова у 1944 р. його відновили на посаді завідувача кафедри та став в.о. декана історичного факультету у Львівському відділі Інституту історії України, але все ж таки потрапив під пильну увагу радянських правоохоронців. Вже з 1944 р. на його адресу пролунали звинувачення в націоналізмі, а з 1946 р. почалась критика концепції М. Грушевського і його школи [68, с. 114].

Планомірна критика розпочалась із 1946 р. Обкомом партії за наказом ЦК КП(б)У організовані пленарні засідання кафедри історії України Львівського університету, в ході яких обговорювались позиції М. Грушевського та його учнів. Згідно із матеріалами звітів цієї комісії І. Крип'якевич виступав на захист позицій М. Грушевського [68, с. 123].

Після ліквідації відділів АН УРСР у Львові в 1946 р. І. Крип'якевич в якості найбільш підозрюваних особистостей був депортований до Києва, де його зарахували на посаду старшого наукового співробітника Інституту історії, а у березні 1947 р. став завідувачем відділу стародруків Бібліотеки АН УРСР.

Після повернення до Львова до 1950 р. І. Крип'якевич працював в українському музеї етнографії та художнього промислу АН УРСР. Протягом 1950-1951 рр. став одним із найвидатніших науковців, який залишився без роботи.

Влада вимагала від нього історичних творів, в яких можна було побачити, що І. Крип'якевич перевиховався і сприйняв марксистко-ленінську ідеологію, але від безробіття його врятувала директива партії про залучення до роботи місцевих спеціалістів, тому у червні 1953 р. він став директором Інституту суспільних наук у Львові [27, с. 509].

Напередодні 300-річного ювілею єднання України з Росією І. Крип'якевич подав до друку власну монографію «Богдан Хмельницький», яка стала своєрідним підсумком багаторічних досліджень. Вона була

надрукована у 1954 р. і стала знаменною в історіографії подією адже вона реабілітувала автора в очах радянської влади. Слід відзначити, що вона зазнала багатьох змін і скорочень внаслідок діяльності провладної цензури, але вона все одно стала знаменною подією в академічному житті держави [41].

Оцінюючи значення публікації цієї монографії для радянської історичної науки професор О. Оглоблін написав, що незважаючи на панування традиційної схеми радянської історіографії, заслужений історик Хмельниччини таки зміг, в рамках власної тематики поставити проблему щодо процесу творення української державності [61, с. 1190].

У 1958 р. збори АН УРСР обрали І. Крип'якевича академіком АН УРСР за спеціальністю «історія України», а вже у 1961 р. йому присвоїли почесне звання Заслуженого діяча науки УРСР.

За підтримки і під редакцією І. Крип'якевича розпочав публікуватися щорічник з історії західноукраїнських земель, який трохи пізніше отримав назву «З історії української РСР». Науковець доопрацював і довів до логічного завершення початкові твори, з яких найбільша «Документи Богдана Хмельницького (1648-1657)» підготовлена і видана у 1961 р. [52].

Після цього І. Крип'якевич був включений до редакції ряду фундаментальних видань збірників документів: «Радянський Львів», «З історії революційного руху у Львові», «Під прапором жовтня», надавав активну підтримку в проблемах підготовки збірника документів «Соціальна боротьба в місті Львові в XVI-XVIII ст.». Ідея науковця про створення історико-географічного видання заклала фундамент щодо випуску багатотомника «Історія міст і сіл України» [27, с. 512].

Протягом 1960-х рр. він особливу увагу приділяв архівознавству та спеціальним історичним дисциплінам. За його ініціативи був організований семінар з архівознавства та СІД при Центральному державному історичному архіві УРСР у Львові. Велику увагу в своїх розробках приділяв Львову. На підставі аналізу Галицько-Волинського літопису він дійшов висновку, що

перша згадка про заснування Львова відноситься до 1256 р. Був редактором видання «Нариси з історії Львова». Нагороджений почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР.

У подальшій творчій діяльності він став членом редколегії «Українського історичного журналу», на сторінках якого опублікована серія його статей, а в 1962 р. опублікована його робота «Джерела з історії Галичини періоду феодалізму до 1772 р.» [27, с. 519].

Неодноразово І. Крип'якевич виступав офіційним опонентом на захистах дисертацій кандидата і доктора наук. Водночас, разом із активною науково-організаційною діяльністю він брав участь і в громадському житті. Неодноразово обирався депутатом районної, обласної Рад народних депутатів. Значну роботу проводив і у складі правління Товариства культурного зв'язку з українцями за кордоном.

У 1962 р. дослідник пішов на пенсію, але продовжував плідну наукову працю і підготував до друку монографію про Київську Русь, а вже 21 квітня 1967 р. на 81 році життя пішов з життя. Увесь Львів прийшов з ним попрощатися.

РОЗДІЛ 3

ДОСЛІДЖЕННЯ І. КРИП'ЯКЕВИЧЕМ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ

3.1. Методологічний базис наукових студій історика

І. Крип'якевич, у методологічному плані досліджень, наслідував специфіку позитивізму в історіософії свого наставника М. Грушевського. Ще на самому початку власної творчості його привабила методика наукових досліджень французького науковця Габріеля Моно. Саме він організував у Франції підготовку фахівців джерелознавців і архівістів і виступив за нейтралітет історичної науки від політики та соціально-економічного розвитку [27, с. 519].

Слід відзначити, що І. Крип'якевич мав наміри з'єднати позитивізм, враховуючи його високу зацікавленість джерелами, з історіографічним напрямом, відомим на той час під терміном «культурна історія». Одночасно, І. Крип'якевич зацікавився дослідженнями німецького вченого Карла Лампхерта, фундатора нового напрямку історії, який спробував піднести історію до рівня точних наук і вважав, що основним предметом вивчення історика має становити не політична історія, і культурна. Також, його увагу привернули погляди німецького дослідника Вільгельма Вуда та єврейського філософа Гуго Бергмана. В методологічному плані І. Крип'якевич звернув увагу на роботи німецького історика Еріха Бранденбурга про виховне значення історії для політичної діяльності, відзначивши відповідальність еліти суспільства перед наступними поколіннями за майбутнє життя відповідної нації [27, с. 521].

Основоположні погляди І. Крип'якевича на історію та методологію наукових досліджень сформувались під впливом школи М. Грушевського та знайомство із новітніми західноєвропейськими дослідженнями. І. Крип'якевич став послідовником німецької школи позитивної історії і погоджувався із поглядами Е. Бергмана, водночас був поціновувачем

методологічних праць французьких позитивістів Ш. Ланглуа, Ш. Сеньбоса [27, с. 521].

Наукова діяльність І. Крип'якевича розпочалась в якості послідовника народницької школи М. Грушевського, а в 1920-ті рр. еволюціонувала на представництво державницьким напрямом в історіографії, який розпочав формуватись саме на початку 1900-х рр. базуючись на роботах В. Липинського та С. Томашівського. Сам І. Крип'якевич чітко окреслив важливість створення нового історіографічного напрямку тим, що саме сучасному йому поколінню довелося формувати незалежну українську державу [2, с. 159].

В якості історика-державника він намагався, в першу чергу, звертати увагу на структуру держави та фактори, які мають на неї важливий вплив. Подібних факторів він відзначив 7: 1) територія держави; 2) економіка; 3) демографія; 4) раса; 5) соціальна політика; 6) духовна культура; 7) організація влади [67, с. 79].

Водночас, І. Крип'якевич визначав і значення соціальних конфліктів, не ідеалізував еліту, що було притаманно працям В. Липинського та його прихильникам. Науковець схилився до позицій національного солідаризму і підкреслював значення єднання всіх соціальних прошарків населення, а проблеми розмаху національної справи пояснював феноменом зриву народних мас [44, с. 16].

Слід відзначити, що І. Крип'якевич досліджував одночасно і проблеми народницької історіографії (економічні, соціальні і культурні). Він, по суті, був продовжувачем досліджень М. Грушевського, але разом з тим наголошував на важливості розвитку конкретних форм і елементів державності в контексті фундаментальних проблем національного життя.

У період 1940-1950-х рр. відбулась чергова еволюція поглядів вченого в історіографічних проблемах. У результаті його методологічного аналізу елементів школи М. Грушевського та вимушеного оволодіння марксистсько-

ленінською ідеологією він перетворився на класичного представника радянської історичної науки.

3.2. Проблеми історії України в науковому доробку вченого

В розумінні історичного поступу погляди І. Крип'якевича базувалися на сприйнятті науково обробленої схеми М. Грушевського про тяглість та безперервність українського історичного шляху. В якості історика-державника йому за основу періодизації історії України запропоновано етапи становлення української держави.

Прабатьківщина українського народу за І. Крип'якевичем розташовувалась на території від середньої Вісли до верхнього Дінця, а пращурами самих українців він вважав давніх слов'ян, які розселились на лісових та лісостепових смугах. Подекуди їх поселення зустрічались у південних степах, що надало І. Крип'якевичу розуміння вважати Чорне море південним кордоном України [43, с. 26].

Першими державними утвореннями на території України він вважав грецькі поліси, які значно вплинули на загальний процес розвитку торгівлі, економіки, військової справи і сільського господарства. Але їх форми державної організації не були успадковані давніми слов'янами. Наприклад, Скіфська державність, на думку дослідника, орієнтувалась на деспотичний характер і не залишила жодних організаційних традицій в організації України [43, с. 27].

Виявлення державотворчих здібностей українців в давнину науковець пов'язував з антським державним об'єднанням. На відміну від М. Грушевського, І. Крип'якевич розглядав державу антів першою державною організацією українців здебільшого за етнографічною позицією. На базі археологічних досліджень він зробив висновок про зв'язки антів з будівництвом Києва. Важливе значення антської держави він вбачав у тому, що саме в ній вперше виявився державотворчий потенціал українського народу на значній території України [43, с. 30].

Головними коріннями державницьких об'єднань І. Крип'якевич вбачав у племінній організації давніх слов'ян на основі якої розпочалось утворення української держави. Центральними факторами утворення української державності він пояснював необхідністю ведення оборонних військових дій і захищати торгівельні шляхи [47, с. 98].

За концепцією І. Крип'якевича вирішального значення набула тільки Київська державність. Її початок вчений прив'язував до племені полян на Дніпрі, із заснуванням Києва, який протягом VI – VIII ст. перетворився на один з найвпливовіших міст у Східній Європі. Праці І. Крип'якевича переконували в тому, що міцна держава Київська Русь була утворена власне як східнослов'янська держава. При цьому, слід погодитись із думкою О. Домбровського, що І. Крип'якевич поділяв ідею релятивного реформізму, центральна концепція якого полягала у відведенню початкового етапу державницького життя від часу Кия, а нормани, які прийшли мирним шляхом, а не внаслідок насильницьких дій, лише мілітарно скріпили державницьку організацію, очолили її скандинавською династією. Як писав сам І. Крип'якевич, коли «пізніше появилися варяги, вони вже йшли готовими слов'янськими слідами» [18, с. 206].

Заслуга варягів, на думку вченого, полягала в тому, що саме вони поєднали країну в єдину цілісність державного механізму, оживили її і підштовхнули до подальшого розвитку. Водночас, І. Крип'якевича відзначав, що усунена від правління слов'янська династія не втратила впливу на державне будівництво, а з часом їй випала доля взяти до рук кермо держави [47, с. 166]. В цьому виявлялися розбіжності із анти норманськими поглядами М. Грушевського.

Розкриваючи значення діяльності перших великих князів київських, І. Крип'якевич зазначав, що Олег, Ігор, Святослав власними походами розширили кордони Русі та відкрили широкий простір для торгівельних відносин, організували міцне військо і флот, об'єднали розрізнені племена

слов'ян, в результаті чого розпочали фундацію єдиного народу та заклали базис для розвитку могутньої держави.

Винятком він вважав довготривале правління княгині Ольги (945–964 рр.), що могло свідчити про її вагомий талант. Ольга займалась впорядкуванням внутрішніх справ, налагодила взаємовідносини із Візантією, прийнявши християнство, залучила до великокнязівського двору слов'янський елемент [43, с. 29].

І. Крип'якевич оцінив діяльність великих князів київських у відповідності до їх заслуг у державному будівництві. Науковець був переконаний, що князювання Володимира і Ярослава відтворило епоху розквіту Русі. За їх час правління вона перетворилась на одну з найбільших і наймогутніших держав Європи. Князі припинили великі зовнішні походи, але водночас зміцнили кордони, війська і адміністрацію, усунувши політичну впливовість норманів, зайнялися розвитком сільського господарства і культури, домоглись соціальної стабільності і забезпеченості [43, с. 42].

За концепцією І. Крип'якевича, Володимир Мономах був останнім князем, який намагався утримати єдність держави, та був для всіх зразком правителя. І. Крип'якевич надав ґрунтовний аналіз причинам роздробленості Русі. На його думку до розпаду держави призвела обширність її території, в якій він бачив як могутність так і джерело слабкості держави. Значного впливу набули відцентровані тенденції, послабився династичні зв'язки, які були гарантом єдності Русі. До розколу держави призвели і нові політичні сили (боярство), яке претендувало на участь у владі. Крім цього, за результатами хрестових походів держава опинилась осторонь світових торгівельних шляхів, що негативно відбилось на всьому державному організмі. Але остаточно крапку в існуванні держави поставили постійні набіги кочівників [47, с. 171].

І. Крип'якевич був переконаний в тому, що Київська Русь була українською державою, а її історичне значення полягало в тому, що вона вперше поєднала східнослов'янські племена в єдиний державний організм.

На території Русі вперше сформовано українське законодавство, армія, адміністративний апарат, флот. В ній зародились культура, отримало розвиток сільське господарство, збудовані великі міста. З Києва поширилось християнство, освіта, література, мистецтво. Протягом століть Русь була щитом Європи від вторгнення кочових племен [47, с. 198].

Політичним і культурним спадкоємцем Русі стала Галицько-Волинська державність. За часів монголо-татарського нашествия саме вона менше втратила від зруйнувань і стало на захисті місцевого населення, яке тікало від рабського ярма. На думку І. Крип'якевича, Галицько-Волинська Русь стала уособленням державного організму з особливими рисами. Вона стала на шлях політичної інтеграції в той період, коли зростала феодална роздрібленість. Він підкреслював, що об'єднання Галичини і Волині в одну українську державу стало значним політичним досягненням [53].

Галицько-Волинська Русь змогла зберегти територіальну цілісність під сильною князівською владою за правління Данила Галицького, якому вдалося протистояти боярській олігархії. Саме завдяки цьому князівство досягло визначних успіхів в розвитку економіки, культури, політиці. Успішному розвитку Русі посприяло вдале географічне розташування на перетині торгівельних шляхів [27, с. 520].

Галицько-Волинська Русь втратила незалежність перетворившись на жертву агресії з боку Польщі в XIV ст., що значно зумовлено конфліктом князівської влади із феодалами.

І. Крип'якевич переконував, що в той період населення держави змогло досягти порозуміння із державно-політичними справами, тому західні землі і подальші періоди відзначались своєрідним патріотизмом, вперто боролися за власні культурні надбання. Він вважав, що Галицько-Волинська держава поєднувала в собі етнічні українські землі, а саме тому на її території більш сильно відзначались українські елементи культури, що стало базою національної ідентичності. Сусідство із Західною Європою принесло нові

культурні надбання та подовжило традиції українського державотворення і зайняла центральне місце в політичному житті України [16, с. 7].

В період Литовського панування зросла участь послабленої української аристократії в управлінні державою. Сприятливі умови розвитку культури, державний статус, провідна роль православної церкви створили в українському тогочасному суспільстві громадянські відчуття, що вони проживають у власній державі та пишались національною самобутністю. В той же час, І. Крип'якевич підкреслив, що державне життя перетворилось на провінційну автономію.

Литовська держава проводило боротьбу з експансією татар. Наддніпрянська Україна у складі Литви зберегла традиції української державності, і саме тому відзначається позитивне значення литовської експансії в історії України [47, с. 180].

Після занепаду Литовського князівства була укладена Люблінська унія із Польщею (1569 р.), яка усунула з України литовську адміністрацію та знищила залишки української державності. І. Крип'якевич, безумовно, відзначав негативні тенденції в наслідках цієї унії, але в якості позитиву окреслив об'єднання українських земель у складі Речі Посполитої, що сприяло їхньому економічному і культурному розвитку та обумовило можливість створення єдиної організації і спільної національної політики [4, с. 121].

Якісно новий період в українській історії розпочався із повстання Б. Хмельницького у 1648 р. За його думкою, вже наприкінці XVI ст. козацтво змогло досягти значного розвитку і відкрило нову Українську державність [36, с. 70]. В якості доказів І. Крип'якевич навів такі факти: С. Наливайко запропонував проект створення незалежної козацької держави між Дністром та Бугом, а київський єпископ Верещинський порадив організувати козацьку владу і на Лівобережжі на чолі з одним князем. Запорозька Січ стала козацькою республікою і консолідувала владу на окремій території де проваджувала самостійну політику. І. Крип'якевич

відзначав, що за умов незалежної політики польський уряд зміг визнати існування козацької влади як «держава в державі». Науковець був переконаний в тому, що державницькі позиції зростали і середовищі української інтелігенції під впливом пробуджених історичних традицій українського державотворення, але вона не спромоглась підготувати базові основи незалежної держави, оскільки тісно пов'язувалась із польською владою і особистими критеріями мислити не могла. І. Крип'якевич підкреслив, що державний фундамент витворили народні маси, які не мали жодних традицій, теорій, концепцій, окрім як тримати зброю і вирушати на творення власної держави. Існуюче прагнення до волі, незалежної організації творилось у кривавих протистояннях, а очолив це будівництво Б. Хмельницький [47, с. 212.].

Історію Хмельниччини І. Крип'якевич розглядав із двох позицій: власне козацьке повстання, народний рух, який став нестриманим народним рухом, що знищив шляхетську державу, а з іншої сторони став зародком української державності, яка виросла з цієї війни [41, с. 170]. І. Крип'якевич не користувався єдиною термінологією відносно даного феномену, окреслюючи його як: повстання, революція, Хмельниччина, Національно-визвольна війна. Хронологічні межі цієї події також не відзначаються однозначністю, а постійно змінюються між 1648 і 1654 рр та 1648-1657 рр. Дотримуючись позицій тяглості української історії він поєднав її із традиціями державотворення Київської Русі [47, с. 236].

І. Крип'якевич простежив процес будівництва політичної програми керівників повстанців і дійшов висновків, що вони постійно видозмінювалися від закликів оборони православної віри до вузько станових інтересів, а від 1649 р. можна вже стверджувати про більш фундаментальні програми, центральною метою яких було визволити усі українські землі та утворити незалежне князівство [42, с. 45].

В цілому, І. Крип'якевич, наголошував на важливості значення територіального аспекту боротьби. В його працях ця проблема відображена

на головному місці. Юридичне закріплення території козацької державності він розпочинав від Зборівської угоди 1649 р. Використовуючи наявну джерельну базу він зробив висновок, що територія означена в документі фактично не відображала поширення козацької влади, апівденний кордон виявився у передреволюційних межах. Просуванню на південь заважали кримські татари [48, с. 286].

Особливістю державного будівництва було в тому, що воно відбувалось за умов військових дій. Саме це обумовило її військову організацію. Саме тому історик багато уваги приділив вивченню діяльності козацької адміністрації і дійшов до висновку, що судова влада була поєднана із виконавчою владою.

І. Крип'якевич також багато уваги приділив фінансовій і економічній політиці багато праць [38, с. 44]. Він відзначив, що специфічною формою фінансового ладу стало запозичення аналогів від Речі Посполитої. Науковець присвятив окрему увагу на проблему формування земельного фонду і відзначив непослідовність гетьманського уряду, зокрема на факти співіснування державної власності на землю із приватною гетьманською та старшинською, що в свою чергу призводило до безконтрольного привласнення старшиною державної землі і це при тому, що податкова система суттєвих змін не зазнала [45, с. 373].

Зовнішньополітичній активності Б. Хмельницького І. Крип'якевич приділяє багато уваги. Він досліджував домовленості із Кримським ханством, Туреччиною, Молдавією, Венецією, Бранденбургом, Московією. Слід наголосити на тому, що оцінка домовленостей із Московією у І. Крип'якевича знає певної еволюції. Якщо на початковому етапі творчості він сприймав союз із Москвою як тимчасовий військово-політичний союз і наголошував на переході поглядів козацької верхівки від автономістських до незалежницьких позицій, то вже у 1950-х рр. він розглядав його як закономірний процес розвитку українсько-московських контактів. І. Крип'якевич дотримувався гіпотези, що це не було возз'єднанням двох

братніх народів, а Б. Хмельницький продовжував планувати майбутню незалежну українську державу тільки через етап взаємовідносин із Москвою. Відзначаючи роль Б. Хмельницького у державному будівництві України І. Крип'якевич відзначив, що державу Русь гетьман спорудив на нових основах. Після його смерті Україну вступила до трагічного етапу своєї історії – Руїну, причинами якої стали нездатність влади інтегрувати народ до справи державного будівництва, а тому відбувся розкол між народом та владою [47, с. 298].

Після занепаду Правобережного Гетьманства і втрати ним самостійності центр держави змістився до Лівобережжя. Аналізуючи Лівобережну Гетьманщину І. Крип'якевич зазначав, що не дивлячись на вассальну залежність від Москви, Україна володіла широкими автономними правами. Козацька держава на початку XVIII ст. займала позиції найрозвиненішої території, що зумовлювалося розумною політикою керівництва, яке ставило реальні цілі і володіло необхідною соціальною підтримкою, які хоч і змушені були визнавати верховну владу Москви але не полишали прагнення боротися за свою автономію.

Центральне місце І. Крип'якевич приділяв постаті гетьмана І. Мазепи, який власними політичними зусиллями зміг підняти авторитет гетьманської влади і асоціював могутність держави із постаттю її володаря. Він був дбайливим державо творцем і намагався здійснювати проекти завоювання незалежності України [42, с. 58].

Оцінюючи значення Конституції П. Орлика І. Крип'якевич відзначив її обмеженість, а багато положень носили егоцентричний характер. На його думку, автори Конституції – старшина і запорозькі козаки – не проявили виваженого широкого і далекоглядного світогляду.

Історію України XIX ст. сприймалась І. Крип'якевичем як шлях до національного пробудження, усвідомлення населенням власної ідентичності із визріванням вимог незалежності.

Новітній період історії України І. Крип'якевич пов'язував із народженням Української держави, яка була створена під час революційних змагань 1917 р. В Києві була створена Центральна Рада, яку очолив М. Грушевський. Відкинувши плани федеративних зв'язків із Росією, Центральна Рада проголосила універсал 22 січня 1918 р. про незалежну Україну [46, с. 440].

І. Крип'якевич відзначив позитивним аспектом демократичний характер новоствореної держави, який передбачав рівність прав і свобод громадян, незалежно від національності та віросповідання, захист інтересів селян і робітників, націоналізацію власності і природних ресурсів. Водночас він розумів, що всі верстви населення прагнули задовольнити власні потреби. Наприклад, селяни, в силу низької самосвідомості, бажали тільки отримати ділянку землі, а державні інтереси їх цілковито не обходили. Робітники перебували під значним політичним впливом більшовиків. Але найбільше державному будівництву зашкодили політичні сили, які не змогли консолідуватися в єдину широкомасштабну силу. Тому досить швидко втратили вплив на суспільство і авторитет української влади похитнувся [47, с. 302].

Оцінюючи позитивні сторони гетьманування П. Скоропадського, який зміг організувати нову українську державу, широко залучити до управління спеціалістів, впорядкувати адміністрацію, посприяти розвитку освіти, успішно проводити зовнішню політику І. Крип'якевич відзначив, що він потурав чорносотенцям і впроваджував вузько станову політику. Втративши соціальну підтримку і отримавши невдоволеність від зовнішньої політики в результаті призвело до падіння гетьманського режиму П. Скоропадського [27, с. 520]. Окремими епізодами в історії України І. Крип'якевич вважав діяльність Директорії УНР, західноукраїнську народну республіку, злуку УНР і ЗУНР.

В цілому І. Крип'якевич став автором понад 850 історичних наукових праць. Центральним напрямом його творчості була козаччина. Ця тематика

цікавила його найбільше з самого початку діяльності. Однією з його перших розвідок була замітка «Варіант байки Хмельницького», надрукована у 1905 р. І. Крип'якевичу вдалося знайти невідоме джерело, використане Б. Хмельницьким у перемовинах з поляками та з'ясувати її походження з «Іфініки Ієро-політики» 1712 р. Підсумком дослідної роботи молодого історика став друк у 1908 р. збірника «Матеріали до історії української козаччини», в яких опубліковано 233 джерела, зібрані власноруч І. Крип'якевичем з 1531 до 1632 рр. Це були листи та інструкції гетьманів, королів, послів, козаків, акти різних комісій, сеймів, звіти, рахунки, реєстри та інше. Найсуттєвішим документом, якому присвячена преамбула – це лист короля Стефана Баторія 1582 р. про козацькі вольності. Він доводив, що ініціатором реформи виступив не сам король, а тільки відреагував на скарги козаків.

Фундаментальною працею науковця з історії Хмельниччини у 1920 – 1930-х рр.. стала робота «Студії над державою Б. Хмельницького», які носили новаторський характер як за джерельною базою, так і за авторською концепцією.

Продовживши справу над козаччиною в радянський період він надрукував у 1954 р. монографію «Богдан Хмельницький», яка збагатила українську історіографією не лише новими джерелами, а й важливими узагальненнями [41].

Науковець презентував атмосферу соціально-економічного і політичного життя в Україні напередодні й під час революційних змагань, відзначив здатності Хмельницького і в якості керівника держави, полководця. В роботі висвітлювалась картина національно-визвольних змагань, значна частина відведена державотворчим процесам та возз'єднання України з Росією. Феномен Хмельниччини автор розкрив як масштабне історичне явище яке поєднувало і визвольну війну і будівництво держави, одночасно в контексті зовнішньополітичної ситуації.

У 1957 р. в «Українському історичному журналі» він опублікував статтю «Соціально-політичні погляди Б. Хмельницького», а в Українській Радянській Енциклопедії авторству І. Крип'якевича належить 26 статей у 1-3 томах, найпомітнішою з яких відзначалась «Визвольна війна українського народу 1654-1657 рр.». Козацька тематика відображена і в багатьох белетристичних творах науковця [27, с. 524].

Вагоме місце в досліджах І. Крип'якевича посідало місце історія західноукраїнських земель, в першу чергу історія Галичини. Це доводить низка його публікацій, серед яких: «Богдан Хмельницький в Галичині», «Княжий город Галич», «Середньовічні монастирі в Галичині», «Спис Галицьких парохій» та інші.

Завершує тематична рубрика праць І. Крип'якевича монографія «Галицько-Волинське князівство», але вийшла вже після смерті історика [53]. В ній він розкривав і аргументував причини створення князівства, характеризував його політичний і адміністративний розвиток, соціальну структуру, економічні проблеми та розвиток української культури.

Остаточним напрямом його творчого спадку стала тема проблеми української культури. Їй він присвятив значну частину власного доробку. Вінцем культурологічних студій І. Крип'якевича стала фундаментальна праця «Історія української культури» 1937 р. [37; 39; 40; 49].

Таким чином, наведені дані про творчий доробок І. Крип'якевич підтверджують багатогранність дослідницьких студій українського історика.

РОЗДІЛ 4

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА ТВОРЧА СПАДЩИНА

І. КРИП`ЯКЕВИЧА У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ

Результатом розвитку історичної науки протягом ХХ – початку ХХІ ст. стала поява численних напрямів, що передбачають різнопланове відтворення історичного розвитку людства. Зокрема, можна згадати про поширення соціологічної історії, історичної соціології, глобальної історії, антропологічної історії, мікроісторії. Проте, на тлі цієї багатоваріативності засобів історичного дослідження не втрачають свого значення і традиційні історичні розвідки, що дають можливість поетапно вивчити історію певного регіону. Враховуючи це, результати наукових розвідок І. Крип`якевича доцільно використовувати при вивченні відповідних тем, що передбачаються у рамках навчальних програм з історії для загальноосвітніх навчальних закладів («Історія: Україна і світ. 10–11 класи», «Історія України. Всесвітня історія. 5–9 класи») [71; 72].

Отже, окремі аспекти життєвого шляху та творчої спадщини І. Крип`якевича можуть розглядатися у рамках розділів навчальних програм для загальноосвітніх навчальних закладів. Зокрема, за навчальною програмою «Історія: Україна і світ. 10–11 класи» тема може бути представлена у 10 класі («Історія: Україна і світ (1914–1945 рр.)») у ході вивчення Розділу 2. «Соціальні й національні революції в Європі. Українська революція». За програмою передбачено пункт 2.2. «Українська революція: від автономії до незалежності», у межах яким передбачається приділення уваги постаті видатного українського історика та політичного діяча М. Грушевського. Саме для представлення особистості М. Грушевського може бути використаний матеріал І. Крип`якевича, що висвітлює життя та діяльність першого українського президента. Розділ 3 «Облаштування повоєнного світу: між демократією й авторитаризмом» містить пункт

3.6. «Соціальні зміни та культурне життя», у ході розгляду якого передбачено аспект щодо суспільної ролі інтелігенції. Прикладом життя інтелігента на теренах західноукраїнських земель у міжвоєнний період можуть бути використані сторінки життєвого шляху І. Крип`якевича. У 11 класі («Історія: Україна і світ (від 1945 р. до сучасності)») до програми включено Розділ 1. «Повоєнне врегулювання», який містить пункт 1.6. «Відновлення ідеологічного контролю в СРСР» [71], що передбачає аспект щодо російсько-українських відносин в радянській історичній уяві. У ході його аналізу учні можуть ознайомитися з еволюцією поглядів українського історика протягом 1950–60-х рр.

У навчальній програмі «Історія України. Всесвітня історія. 5–9 класи» [72] маємо низку розділів, які дають можливість впроваджувати у викладання шкільного курсу історії України матеріалів, що представляють розвідки І. Крип`якевича стосовно сторінок української історії. Зважаючи на те, що історик став автором узагальнюючої праці з історії України [47], то матеріали його студій можуть бути використані впродовж вивчення усього шкільного курсу історії України. Можна виділити ключові розділи, для вивчення матеріалу яких варто звернутися до творчої спадщини дослідника. При опрацюванні Розділу 3. «Київська держава у другій половині XI – першій половині XII ст.» [72], передбаченого у 7 класі, і вчитель, і учні можуть звернутися до відповідних розділів «Великої історії України» І. Крип`якевича [47].

Окрема праця науковця присвячена історії Галицько-Волинського князівства [53], тож її матеріал може бути використаний при опрацюванні Розділу 4 «Королівство Руське (Галицько-Волинська держава)» [72]. Крім того, для висвітлення подальшої долі західноукраїнських земель доцільно звернутися до роботи історика «Львівська Русь в першій половині XVI ст.» [50].

Найбільш розлого результати історичних студій І. Крип`якевича можуть бути використанні протягом опрацювання матеріалів шкільного

курсу з історії України, що передбачені для 8 класу. Починаючи з Розділу 1 «Українські землі у складі Речі Посполитої (XVI – перша половина XVII ст.) [72] стануть в нагоді розвідки історика, присвячені історії української культури загалом [49] та початкам книгодрукування на українських землях [58; 59].

У ході вивчення Розділу 2 «Становлення козацтва (XVI – перша половина XVII ст.) [72] як учитель, так і учні можуть звернутися до низки робіт І. Крип`якевича. Зокрема, можна згадати такі його праці, що стануть у нагоді для поглибленого вивчення цієї теми: «Історія українського війська» [45], «З козацької сфрагістики» [37], «Матеріали до історії української козащини» [35], «Козаччина в політичних комбінаціях 1620–1630 рр.» [36].

Досить широко представити матеріали наукових розвідок І. Крип`якевича учасника навчального процесу можуть під час вивчення Розділу 3 «Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст.» [72], адже ціла низка фахових статей історика присвячена саме цьому періоду української історії. Зокрема, слід відмітити можливість залучення матеріалу таких робіт: «Монети Б. Хмельницького і П. Дорошенка» [38], «Богдан Хмельницький» [41], «Історія козащини» [42], «Полуднева Україна в часі Хмельниччини» [48], « Універсали Богдана Хмельницького 1648–1657» [52].

Таким чином, як сторінки життєвого шляху й особливостей професійного становлення І. Крип`якевича, так і здобутки його творчої спадщини мають багато варіантів для висвітлення у ході викладання курсу з історії України учням 7–8 та 10–11 класів. Це засвідчується тематикою розділів навчальних програм з історії для загальноосвітніх навчальних закладів та змістом навчально-пізнавальної діяльності.

ВИСНОВКИ

Державотворчі процеси в Україні протягом останніх тридцяти років стимулювали зростання ролі історичної науки як суттєвого фактору формування національної свідомості. Прагнення українських істориків до переосмислення минулого спонукає до студіювання життєвого шляху видатних особистостей української історії та творчого доробку істориків минулого. Серед дослідників, чия наукова спадщина продовжує привертати увагу сучасних істориків, знаходиться й ім'я Івана Крип'якевича.

Аналіз творчих надбань І. Крип'якевича розпочався на початку ХХ ст., адже вже 1908 р. побачила світ першу рецензія на його роботу «Матеріали до історії української козаччини». Радянська історіографія не завжди позитивно оцінювала наукову спадщину вченого. Якщо протягом 1940-х – першої половини 1950-х рр. на хвилі засудження школи М. Грушевського маємо негативні оцінки щодо розвідок І. Крип'якевича, то вже з другої половини 1950-х рр. можна констатувати початок визнання радянськими істориками заслуг науковця. Позитивно оцінювалася дослідницька діяльність І. Крип'якевича і у середовищі діаспорних істориків. Після 1991 р. кількість досліджень життєвого шляху історика значно зросла.

Зважаючи на історіографічний характер роботи слід відмітити, що основою джерельної бази роботи виступають історіографічні і історичні праці І. Крип'якевича, що є загальними джерелами для аналізу його історіографічних поглядів та концепцій, та дають той матеріал, який доцільно залучити для викладання історії в школі.

Намір стати дослідником історії України сформувався у І. Крип'якевича ще під час навчання в гімназії. Розвиваючи це прагнення юний дослідник звернувся за допомогою до М. Грушевського. Уже визнаний історик доброзичливо поставився до майбутнього науковця і надав йому корисні поради, відзначив малодосліджені теми XVIII і XIX ст. У подальшому їх співпраця продовжилася у роки навчання І. Крип'якевича у

Львівському університеті. Розпочалася активна співпраця з «Просвітою», «Науковим товариством ім. Т. Шевченка», редагування журналу «Дзвінок».

У 1926 р. його обрали дійсним членом Комісії Історії Книги при Українському Науковому Інституті Книгознавства у Києві, а вже у 1928 р. став дійсним членом Археографічної комісії ВУАН. У квітні 1929 р. здійснилась перша подорож І. Крип'якевича до Радянської України.

Після повернення до Львова з 1934 по 1939 рр. він працював у польських гімназіях, де викладав історію України. Протягом 1930-х рр. власні наукові розвідки науковець публікував на сторінках часописів «Українська школа», «Українська книга», «Рідна мова», «Сьогодні і минуле» та інших. А у період окупації України науковець працював редактором наукових видань у Львові.

Після ліквідації відділів АН УРСР у Львові в 1946 р. І. Крип'якевич був депортований до Києва, де його зарахували на посаду старшого наукового співробітника Інституту історії, а у березні 1947 р. став завідувачем відділу стародруків Бібліотеки АН УРСР.

У 1958 р. збори АН УРСР обрали І. Крип'якевича академіком АН УРСР за спеціальністю «історія України», а вже у 1961 р. йому присвоїли почесне звання Заслуженого діяча науки УРСР.

Будучи істориком-державником він, насамперед, звертав увагу на структуру держави та фактори, які мають на неї найбільший вплив, зокрема: територія держави; економіка; демографія; раса; соціальна політика; духовна культура; організація влади.

Одна з найбільш досліджуваних тем у творчому доробку І. Крип'якевича – історія Хмельниччини, яку науковець розглядав із двох позицій: власне козацьке повстання, народний рух, який став нестримним народним рухом, що знищив шляхетську державу, а з іншої сторони – став зародком української державності, яка виросла з цієї війни. Слід відмітити, що історія України ХІХ ст. сприймалась І. Крип'якевичем як шлях до національного пробудження, усвідомлення населенням власної ідентичності

із визріванням вимог незалежності. Загалом, І. Крип`якевич став автором понад 850 історичних наукових праць.

Враховуючи ґрунтовність творчого доробку І. Крип`якевича, результати його розвідок доцільно використовувати при вивченні відповідних тем, що передбачаються у рамках навчальної програми з історії для загальноосвітніх навчальних закладів «Історія України. Всесвітня історія. 5–9 класи». Крім того, у рамках розділів навчальної програми «Історія: Україна і світ. 10–11 класи» можуть розглядатися й окремі аспекти життєвого шляху І. Крип`якевича.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арутюнова С. Бібліографія в житті та творчості українського вченого І. Крип'якевича. *Вісник книжкової палати*. 1999, № 9. С. 22-34
2. Білокінь С. Крип'якевич І.П. *Вчені Інституту історії України: Бібліографічний довідник: Серія: Українські історики*. К., 1998. Вип.1. С.158-160.
3. Винар Л. Іван Крип'якевич (1886-1967). *Український історик*. 1967. Ч1/2. С.75-80.
4. Винар Л. Іван Крип'якевич як бібліограф. *Сучасність*. 1968. Ч.9. С.118-127.
5. Винар Л. Іван Крип'якевич як дослідник української сфрагістики. *Український історик*. 1973. Ч.1/2. С.139-147.
6. Гаврилів Б.М. Відзначення ювілею академіка АН УРСР Крип'якевич І.П. *Український історичний журнал*. 1991. № 9. С.155-176.
7. Геращенко М., Лутовінова В. Український вчений І. Крип'якевич та бібліографія. *Бібліотечна планета*. 1999. № 2. С.19-21.
8. Грабовецький В. Наукові праці І.П.Крип'якевич з архівознавства і допоміжних історичних дисциплін. *НІБАУ*. 1961. № 6. С.79-83.
9. Грабовецький В. Іван Крип'якевич – визнаний історик України. До 110-річчя від дня народження. Івано- Франківськ, 1996. 76 с.
10. Грабовецький В. Академік Іван Крип'якевич : до 120-річчя з дня народження : збірник. Івано- Франківськ, 2005. 200 с.
11. Гуржій І.О, Петренко В.С Іван Петрович Крип'якевич. *Видатні радянські історики*. К., 1969. С.114-116.
12. Дашкевич Я.Р. Іван Крип'якевич – історик України. Крип'якевич І. Історія України / Відпр. Ред. Ф.П. Шевченко, Б. З. Якимович. – Л.: Світ, 1990. С.5-21.
13. Дашкевич Я. Іван Крип'якевич – історик України. Крип'якевич І.П. Історія України. Львів, 1991. С. 5-22.

14. Дашкевич Я. Передмова. Крип'якевич І. Історія українського війська: В 2 т. К.: Либідь, 1994. Т. I. С. 5-11.
15. Дашкевич Я. Боротьба з Грушевським та його школою у Львівському університеті за радянських часів. *Український історик*. 1996. № 1/4 . С. 92-141.
16. Дашкевич Я. Іван Крип'якевич – історик консервативно-державницької школи. *Воля і батьківщина*. 2000. Ч.1. 5-11.
17. Доманицький В. Жерела до історії України-Руси. *Рада*. К., 1909. № 77. 7 квітня.
18. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. К.: Вид-во «Українознавство», 1996. 256 с.
19. Дорошенко В. Крип'якевич І. Історія козаччини. Для народу і молоді. Львів. 1992. 92с. *Трибуна України*. Варшава. 1923. 256с.
20. Заболотна І. До питання про археографічно-історичну спадщину І. Крип'якевича з історії Хмельниччини. *Наукові записки з української історії. Збірник наукових статей*. Переяслав- Хмельницький, 2001. Вип 12. С. 314-328.
21. Заболотна І. Роки німецької окупації на Західній Україні за спогадами І.П. Крип'якевича. *Український археографічний щорічник*. 2002. Вип. 7. Т.10. С. 389- 410.
22. Заболотна. І. Участь. І. Крип'якевича в роботі НТШ у 1905 – 1918 роках: історико-археографічний аспект. *Наукові записки з української історії. Збірник наукових статей*. Переяслав-Хмельницький, 2003. Вип. 14. С. 306-321.
23. Заболотна І. Іван Крип'якевич : формування світоглядних орієнтирів *Історичний журнал*. 2004. Ч. 1/2. С. 40-50.
24. Заболотна І. Початок співпраці І.П. Крип'якевич з М.С. Грушевським *Український археографічний щорічник*. Нова серія. 2004. Вип 8/9. С. 629-632.

25. Заболотна І. Археографічний аспект наукової діяльності І. Крип`якевича з установами ВУАН. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*. 2004, ч. 71. С. 16-19
26. Заболотна І. Археографічний аспект наукової діяльності І.П. Крип`якевича. *Шевченківська весна: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, присвяченої 60-річчю Великої перемоги* / За заг. Ред. Проф. О.К. Закусила. Вип. III: у 2-х частинах. Ч, і. Гуманітарні науки. К.: Логос, 2005. С. 65-67
27. Заболотна І. Іван Крип`якевич. *Історіографічні дослідження в Україні*. К., 2006. Вип. 15: Визначні постаті української історіографії XIX–XX ст. С. 486-557
28. Заболотна І. Історіографія життя та наукової спадщини І.П. Крип`якевича. *Історіографічні дослідження в Україні*. К., 2007. Вип 17. С. 201-217
29. Іван Петрович Крип`якевич: бібліографічний покажчик. Л., 1966. 79 с.
30. Іванко А. Найвидатніший учень М.С. Грушевського (І.П.Крип`якевич–історик України). *Історики України XIX–XX ст. нарис української історіографії*. Кіровоград, 2001. С. 260–272
31. Ісаєвич Я. Архівознавство і джерелознавство в працях І.П. Крип`якевича. *Архіви України*. 1966, № 3. С. 20-26
32. Калакура Я.с. Українська історіографія. К. : Генеза, 2004. 496 с.
33. Клименко Н. П. Іван Крип`якевич: сторінки просвітницької діяльності (1904–1914). *Сумська старовина*. 2007, № XXIII. С. 130-143.
34. Ковальський М. Іван Крип`якевич про українську історіографію з давніх часів до останньої третини XIX ст. (Спостереження над першим лекційним університетським курсом з української історіографії). *На службі Кліо: Зб. Наук. Праць на пошану Любомира Винара*. З нагоди 50-ліття його наукової діяльності. К., 2000. С. 303–336.

35. Крип`якевич І. Матеріали до історії української козаччини. Т. 1 : Документи по рік 1631. Зібрав і видав Іван Крип`якевич. Львів, 1908. 407 с.
36. Крип`якевич І. Козаччин в політичних комбінаціях 1620–1630 рр. *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*. 1914. Т. 117/118. С. 65-114
37. Крип`якевич І. З козацької сфрагістики. *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*. 1917. Т. 123/124. С. 67-78
38. Крип`якевич І. Монети Б. Хмельницького і П. Дорошенка. *Стара Україна*, 1924. Ч. 1. С. 41-56
39. Крип`якевич І. Папір українських друків Івана Федоровича [Федорова]. *Стара Україна*, 1924. Ч. 2/5. С. 45-46.
40. Крип`якевич І. Івана Федорович [Федоров] – перший український друкар. В Пам`ять 350-ліття появи першої української друкованої книжки у Львові. Львів, 1924. 8 с.
41. Крип`якевич І. Богдан Хмельницький. Львів, 1990. 406 с.
42. Крип`якевич І. Історія козаччини. Львів, 1990. 77 с.
43. Крип`якевич І., Дольницький М. Історія України. Нью-Йорк, 1990, 256 с.
44. Крип`якевич І. Про гетьмана Богдана Хмельницького. Тернопіль, 1991. 18 с.
45. Крип`якевич І. Історія українського війська. Львів, 1992, 702 с.
46. Крип`якевич І. Михайло Грушевський. Життя й діяльність. Великий українець: Матеріали з життя та діяльності М.С. Грушевського. К., 1992. С. 438-443
47. Крип`якевич І. Велика історія України: у 2-х тт. Львів-К., 1993. 480 с.
48. Крип`якевич І. Полуднева Україна в часі Хмельниччини. Український археографічний збірник. 1993. Вип. 2. С. 280-305
49. Крип`якевич І. Історія української культури. К., 1994. 651 с.
50. Крип`якевич І. Львівська Русь в першій половині XVI ст.: Дослідження і матеріали. Львів, 1994. 390 с.
51. Крип`якевич І. Всесвітня історія: у трьох книгах. К., 1995. 287 с.

52. Крип`якевич І. Універсали Богдана Хмельницького 1648–1657. К., 1998. 381 с.
53. Крип`якевич І. Галицько-Волинське князівство. Львів, 1999. 220 с.
54. Крип`якевич І. Історія декількох священників родини Крип`якевичів. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Збірник наукових праць. Т. 8. Львів, 2001. С. 143–151.
55. Крип`якевич Р. М. Грушевський та Іван Крип`якевич. *Український історик*. 1991. Ч. 1/2. С. 24-39
56. Крип`якевич Р. Іван Крип`якевич – популяризатор історії України. *Було колись в Україні*. К. 1994. С. 5-8
57. Кучер Р.В. Наукове Товариство імені Т. Шевченка: Два ювілеї. К., 1992. 112 с.
58. Литвин Т. Участь Івана Крип`якевича в роботі комісії Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. *Зап. Львів. нац. наук. б-ки України ім. В. Стефаника*. Львів, 2009. Вип. 1 (17). С. 123-138.
59. Литвин Т. Бібліотека Івана Крип`якевича: тематична та історико-книгознавча характеристика. *Зап. Львів. нац. наук. б-ки України ім. В. Стефаника*. Львів, 2012. Вип. 4 (20). С. 519-556.
60. Литвин Т. З листування Юра Меженка та Івана Крип`якевича. *Зап. Львів. нац. наук. б-ки України ім. В. Стефаника*. Львів, 2013. Вип. 5 (21). С. 435-455.
61. Оглоблин О. Крип`якевич Іван. *Енциклопедія українознавства*. Словникова частина. Париж; Нью-Йорк, 1959. Т. 3. С. 1189-1190.
62. Прицак О. Іван Крип`якевич (1886–1967). *Український історик*. 1968. Ч. 1/4. С. 82-89
63. Сливка Ю. Академік Іван Петрович Крип`якевич: спогади. Львів, 2000. 32 с.
64. Паньківський К. Роки німецької окупації (1941–1944). Нью-Йорк, Торонто, 1965. 480 с.

65. Поліщук І. Питання державно-політичного будівництва в Україні сер. XVII ст. у працях І.П. Крип'якевич. *Вісник Київського університету. Історія*, 1996. Вип. 34. С. 29-36.
66. Присяжна Ю. Іван Крип'якевич – історик, архівіст, людина. *За вільну Україну*. 1996. 2 липня
67. Ржеутський В.В. Іван Крип'якевич як дослідник української історичної науки. *Південний архів. Історичні науки*. Херсон, 1999. Вип. 2. С. 74-80.
68. Санцевич А.В. Історіографічний нарис. К., 1998. 130 с.
69. Трусевич С.М. 90-річчя з дня народження академіка АН УРСР І.П. Крип'якевич. *Український історичний журнал*, 1976. № 9. С. 157-159
70. Федорук Я. Нові документи про розформування НТШ у Львові. *З історії Наукового Товариства імені Шевченка. Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові*. Львів, 1998. С. 242–249.
71. Історія: Україна і світ. 10–11 класи. Навчальна програма з історії для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
72. Історія України. Всесвітня історія. 5–9 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

ДОДАТОК А

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Мокучилова Каріна Корівна,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна
добročесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягти власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

11.10.2021
(дата)

(підпис)

Каріна Мокучилова
(ім'я, прізвище)